

Hösten 2019

Avdelningen för juridik,
Kalle Larsson

Nyheter för överförmyndare HT 2019

Hej,

Här kommer ett kortare nyhetsbrev för överförmyndare med blandad information. Vi får från SKR önska Er en God jul och ett gott nytt år!

Rättsfall och domar

Mycket allvarliga spelproblem kan utgöra grund för förvaltarskap

Det har tidigare funnits blandad praxis gällande om spelmissbruk ensamt kan utgöra grund för en ingripande åtgärd såsom förvaltarskap.

Högsta domstolen har i ett prejudicerande avgörande prövat om spelmissbruk kan utgöra ett ”liknande förhållande” enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken och därmed ligga till grund för ett beslut om förvaltarskap enligt 11 kap. 4 och 7 §§ föräldrabalken. Enligt förarbeten kan alkohol- och narkotikamissbruk av allvarlig karaktär (orsak) och att detta medför att den enskilde inte kan sköta sina angelägenheter på ett tillfredsställande sätt (orsakssamband) medföra att detta likställs vid ”med sjukdom liknande förhållande”. Som framgår av domen förutsätter också en prövning om förvaltarskap att övriga rekvisit enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken är uppfyllda.

Högsta domstolen konstaterar att ”*de fall av mycket allvarliga spelproblem som är på nivån spelmissbruk anses omfattas av samma begrepp*” (liknande förhållande). Frågan om förvaltarskap måste bedömas i det enskilda fallet om spelmissbruket är av sådan allvarlig karaktär att huvudmannen är ur stånd att vårda sig eller sin egendom.

Högsta domstolen, mål nr Ö 278-19, meddelad 2019-09-30.

Inget godmanskap då överförmyndarnämnden inte kunde hitta någon presumtiv ställföreträdare som vill teckna åtagande.

Överförmyndarnämnden tillfrågade samtliga ställföreträdare i kommunen som anmält intresse för ställföreträdaruppdrag. Tillfrågat samtliga som gått utbildningar (vid utbildningstillfälle) samt riktade förfrågningar till speciellt lämpade personer. En specifik ställföreträdare försökte besöka den presumtiva huvudmannen vid två bokade tillfällen men blev inte insläppt. Överförmyndarnämnden har vidtagit alla rimliga åtgärder för att finna en ställföreträdare som vill åta sig uppdraget som god man i det aktuella fallet.

”Om det rör sig om ett krävande uppdrag bör det dock inte krävas att överförmyndaren har frågat personer som saknar eller har begränsad erfarenhet av ställföreträdaruppdrag eller av någon annan anledning inte bedöms klara av eller vara lämpliga för ett sådant uppdrag. Det är inte möjligt att på ett uttömmande sätt ange vad som krävs av överförmyndaren i detta avseende utan frågan får bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet (se prop. 2013/14:225 s. 26 och 47 f).”

Hovrätten för Övre Norrland, mål nr ÖÄ 341-19, meddelad 2019-11-28.

Fråga om byte av förvaltare kan inte prövas av domstol – ska prövas av överförmyndaren

Frågan om anordnande av förvaltarskap överklagades inte men väl förordnandet av en specifik förvaltare.

Hovrätten avvisar överklagan då byte av förvaltare inte kan prövas av domstol utan ska prövas av överförmyndaren (se 11 kap. 19 b och 20 §§ föräldrabalken).

Hovrätten för Västra Sverige, mål nr ÖÄ 5287-19, meddelad 2019-11-22.

Brist på samsyn mellan ställföreträdare och huvudman i ekonomiska frågor medför att förvaltarskap ska bestå

Av läkarintyg och yttranden från tidigare som nuvarande förvaltare framgår att förvaltarskap gällande *bevaka rätt* och *förvalta egendom* ska kvarstå. Hovrätten beaktar också att huvudmannen inte haft *”möjlighet att prova på ett godmanskap tidigare”* samt att det finns brist på samsyn mellan huvudmannen och dennes ställföreträdare i ekonomiska frågor varmed hjälpbehovet inte kan tillgodoses genom godmanskap.

Hovrätten för Övre Norrland, mål nr ÖÄ 473-19, meddelad 2019-11-15.

Interimistiskt beslut om förvaltarskap för att huvudmannen saknar tillräckliga medel för att klara sitt dagliga uppehälle

Tidigare godmanskap har inte fungerat då huvudmannen vid upprepade tillfällen tagit ut medel från s.k. ”godmanskonto”. Bland annat har medel tagits ut för att arrangera en festmåltid för barn och barnbarn, smycken har sålts av för att köpa bl.a. presenter till barnbarn och ett fordon har sålts till underpris. Skuldsanering pågår där det enligt beräkningar saknas betalningsutrymme. Medel sakas till det dagliga uppehållet.

Hovrätten konstaterar att ytterligare dröjsmål om slutligt beslut skulle medföra fara för huvudmannens egendom. Således ska det interimistiska förvaltarskapet bestå.

Hovrätten för Övre Norrland, mål nr ÖÄ 922-19, meddelad 2019-10-31.

Huvudman befrias från betalningsskyldighet av arvode – finns särskilda skäl

Huvudmannen har en pågående skuldsanering utan betalningsplan. Kronofogden har bedömt att det saknas betalningsförmåga samt att det saknas utrymme för att betala (betalningsutrymme) kommande år. Enligt huvudregeln ska huvudmannen stå för arvodet då hans inkomster översteg 2,65 gånger prisbasbeloppet med 600 kronor per månad.

Hovrätten konstaterar att det föreligger särskilda skäl då huvudmannens hälsotillstånd medför merkostnader, att Kronofogden bedömt att det saknas betalningsutrymme samt det faktum att beloppsgränsen överstegs med ringa belopp. Således ska ställföreträdarens arvode och kostnadsersättning betalas av kommunen.

Hovrätten för Västra Sverige, mål nr ÖÄ 4088-19, meddelad 2019-10-30.

Trots skuldsanering är huvudregeln att huvudmannen ska stå för arvodet

Det förhållande att huvudmannen är beviljad skuldsanering utan betalningskrav medför inte att det föreligger särskilda skäl att huvudregeln ska frångås gällande betalningsansvar för arvode till god man.

Av hovrättens utredning framgår att huvudmannen under aktuellt år hade en inkomst som väl översteg 2,65 gånger prisbasbeloppet. För att frångå huvudregeln att huvudmannen ska undgå betalningsansvar krävs särskilda skäl.

”Enligt hovrättens mening medför det förhållandet att huvudmannen är beviljad skuldsanering utan betalningskrav alltså i sig inte att det redan därmed föreligger särskilda skäl att frångå huvudregeln att han ska betala den gode mannens arvode. Inte heller vad som i övrigt framkommit om huvudmannens ekonomiska situation utgör särskilda skäl för att sätta ned hans betalningsskyldighet för arvodet till god man”.

Göta Hovrätt, mål nr ÖÄ 1819-19, meddelad 2019-10-10.

Utredning inte bristfällig då det i målet fanns tre läkarintyg från två olika läkare

Vid tingsrättens sammanträde anförde rättegångsbiträdet att det fanns oklarheter på vilken medicinsk grund ställföreträdarskapet vilade.

Utöver prövning av frågan om anordnande av förvaltarskap etc. konstaterar hovrätten att det inte är bristfällig utredning i målet.

Hovrätten för Västra Sverige, mål nr ÖÄ 4541-19, meddelad 2019-10-30.

Framtidsfullmakt

Hovrätt: Inte prövningstillstånd

Tingsrätt: Fullmaktsgivare saknade förmåga att upprätta framtidsfullmakt. HM dement vid framtidsfullmaktens upprättande.

Ansökan inkom till tingsrätten 2019-05-10 om att tingsrätten skulle besluta att framtidsfullmakt ska ha trätt i kraft. Framtidsfullmakten var daterad 2018-11-09.

Av läkarintyg daterat 2019-05-23 framgår att huvudmannen på grund av sjukdom och psykisk störning är i behov av ställföreträdare. Aktuell huvudman erhöll demensdiagnos 2017-12-12.

Tingsrätten konstaterar att huvudmannen saknat förmåga att upprätta en framtidsfullmakt vid tidpunkten för dess upprättande. Hovrätten beviljar inte prövningstillstånd.

Hovrätten för Övre Norrland, mål nr ÖÄ 957-19, meddelad 2019-10-23.

Särskild förordnad vårdnadshavare har rätt till skäligt arvode

Överförmyndarnämnden befriade ställföreträdaren från att inge årsräkning till nämnden då huvudmannen inte hade tillgångar som krävde redovisning. Därefter avslogs ansökan om arvode med motiveringen att ställföreträdaren endast hade tillsyn över förmynderskapet samt att årsräkning inte lämnats då barnet saknade tillgångar.

Ställföreträdaren överklagade och begärde 8 000 kronor i arvode för knappt 5 månader, 814 kronor i reseersättning och en schablonersättning för kostnader med 500 kronor.

Hovrätten fastställer arvodet till 1 900 kronor i arvode för hela perioden.

Gällande schablonersättning konstaterar hovrätten att det finns en praxis om att viss schablonersättning för mindre utgifter kan utgå som uppdraget medför. Ställföreträdaren har i detta fall inte angivit några sådana utgifter eller annan beskrivning av uppdraget som medför sådana utgifter.

Hovrätten skriver i sina domskäl: *”Särskilt förordnade vårdnadshavare har ingen lagreglerad rätt till ersättning för uppdraget som vårdnadshavare (jfr SOU 2004:112 s. 827 f.). Enligt lag är dock särskilt förordnade vårdnadshavare också förmyndare för den underårige. Förmyndare har rätt till skäligt arvode för uppdraget samt ersättning för de utgifter som varit skäligen påkallade för uppdragets utförande (10 kap. 3 § och 12 kap. 16 § föräldrabalken).”*

Hovrätten bedömer att de åtgärder som redovisats och yrkats arvode/ersättning för, handlar om att tillgodose huvudmannens behov av omsorg och trygghet och rört dennes personliga angelägenheter.

” Utifrån vad som sagts ovan har åtgärderna därför inte ingått i hans uppdrag som förmyndare, även om åtgärderna kan ha fallit inom ramen för hans uppdrag som särskilt förordnad vårdnadshavare. För uppdraget som förmyndare har han därför inte

rätt till ersättning för sitt arbete med sådana åtgärder eller för de utlägg han haft till följd av åtgärderna.”

Göta Hovrätt, mål nr ÖÄ 2421-19, meddelad 2019-10-22.

Huvudmannens hantering av ekonomi och bristande kommunikation med god man kan medföra förvaltarskap

Godmanskap inte tillräckligt och det är inte heller troligt att huvudmannens situation skulle bli bättre med en annan god man. Sociala myndigheter anför att de inte heller kan tillgodose huvudmannens behov med mindre ingripande åtgärder.

Hovrätten för Västra Sverige, mål nr ÖÄ 3284-19, meddelad 2019-10-03

God man entledigas då hen inte följt överförmyndarens krav på redovisning av huvudmannens medel inom ramen för uppdraget

Kvitton har saknats, kvittenser återskapats och signerats i efterhand samt att det förekommit viss sammanblandning mellan den gode mannen samt dennes huvudman tillika syster. Huvudmannen har fått betala ställföreträdarens parkeringsavgifter.

Hovrätten konstaterar inledningsvis att ställföreträdare under sin tid som god man har agerat i syfte att ta hand om sin syster och inget talar för att det förekommit medvetet sätt att försöka missbruka sitt uppdrag. Dock är ställföreträdaren inte längre lämplig då de krav som överförmyndaren ställt gällande redovisning av huvudmannens medel är sådana att ställföreträdaren både behöver följa och informera sig om.

Göta Hovrätt, mål nr 883-19, meddelad 2019-09-20.

Övrigt

JO under 2019 (Ämbetsberättelse 2019/20)

I samband med inspektion av Eskilstuna tingsrätt konstaterade JO Lars Lindström att det förekommer för långa handläggningstider även hos Överförmyndare i domsagan samt att förelägganden etc borde besvaras.

Sammanfattnings anför JO;

” Sammanfattningsvis är jag kritisk mot nämnden för den långsamma hanteringen av de granskade ärendena. Jag är också kritisk mot nämnden för att den i orimligt många fall inte hörde av sig till tingsrätten när tidsfristerna för föreläggandena gick ut.

Jag kritiserar inte tingsrätten men påpekar att en mer aktiv processledning – vid behov utövad vid sammanträden”.

Utredningen ”Ställföreträdarskap att lita på – en översyn av reglerna om gode män och förvaltare”.

Utredningen är igång där den förordnade utredaren Kathrin Flossing och utredningssekreteraren Anna Skytte Spånberg leder arbetet. Hittills har ett inledande sammanträde skett inom expertgruppen och under 2020 börjar arbetet. För tillfället pågår en större informationsinhämtning och ett 20-tal personer (överförmyndare, ledamot, handläggare, jurist, ordförande etc) i landet intervjuas av utredningssekreteraren med syfte att skapa sig en bild av behov gällande förändring av dagens lagstiftning.

Undertecknad deltar som expert i utredningen och SKR kommer så snart den färdiga planen för utredningens fortsatta arbete är klar – inbjuda till någon form av samverkan med alla överförmyndare avseende utredningen.

Meddela länsstyrelsen och anslå

Av Förmynderskapsförordningen 8 § framgår att Överförmyndaren före den 1 januari varje år ska underrätta länsstyrelsen om sin mottagningstid. Uppgift om mottagningstiden skall dessutom lämnas på lämplig plats i anslutning till den lokal där överförmyndaren har sin mottagning samt anslås på kommunens anslagstavla.

En del kommuner har börjat avveckla sina anslagstavlor men Överförmyndare/Överförmyndarnämnder har ett starkare lagkrav att lämna dessa uppgifter i anslutning till lokal och utrymmet delas i övrigt med kommunens meddelande för flyttning av fordon. Två speciallagstiftningar.

Information från Försäkringskassan om personlig assistans

Försäkringskassan informerar om genomförda och kommande lagändringar inom personlig assistans (LSS) samt övrigt kring personlig assistans, se bilaga.

SKR:s kurser för överförmyndare

För aktuellt kursutbud, vänligen se mer på [SKR:s juridiska kurser](#)

Önskemål för 2020?

Vi kommer under januari att genomföra verksamhetsplanering för 2020/2021. Har du önskemål om specifika utbildningar eller något annat du önskar att SKR ska driva eller arbeta med? Maila gärna kalle.larsson@skr.se och märk mailet ”2020”.

Begränsad juridiska rådgivning hos SKR under januari

Vår juridiska rådgivning för överförmyndarfrågor och kommunal dödsbohandläggning har semesterstängt 6-19 januari 2020. Under denna tid kommer inga mail att besvaras och förhoppningsvis är inte mailkorgen allt för full i början av vecka 4. Vänligen observera att Länsstyrelserna har ”tillsynsrådgivning”.

God Jul och ett gott nytt år!

Med vänliga hälsningar

Kalle Larsson